

«NATO KUCHLARI TOMONIDAN LIVIYA DAVLATIGA QARSHI OLIB BORILGAN JANGOVAR HARAKATLAR (OPERACIYALAR) OLIB BORISH TAJRIBALARI»

*Chirchiq OTQMBYu
Taktika va umumqo‘shin fanlar
kafedrasi boshlig‘i
podpolkovnik G‘.T. To‘raev*

Liviyaga qarshi uyishtirilgan urush boshlanganiga ham etarlicha vaqt o‘tdi, shu bilan NATO qo‘shinlarining jangovar xarakatlarni olib borish taktikasini o‘rganib va taxlil qilsak ham bo‘ladi.

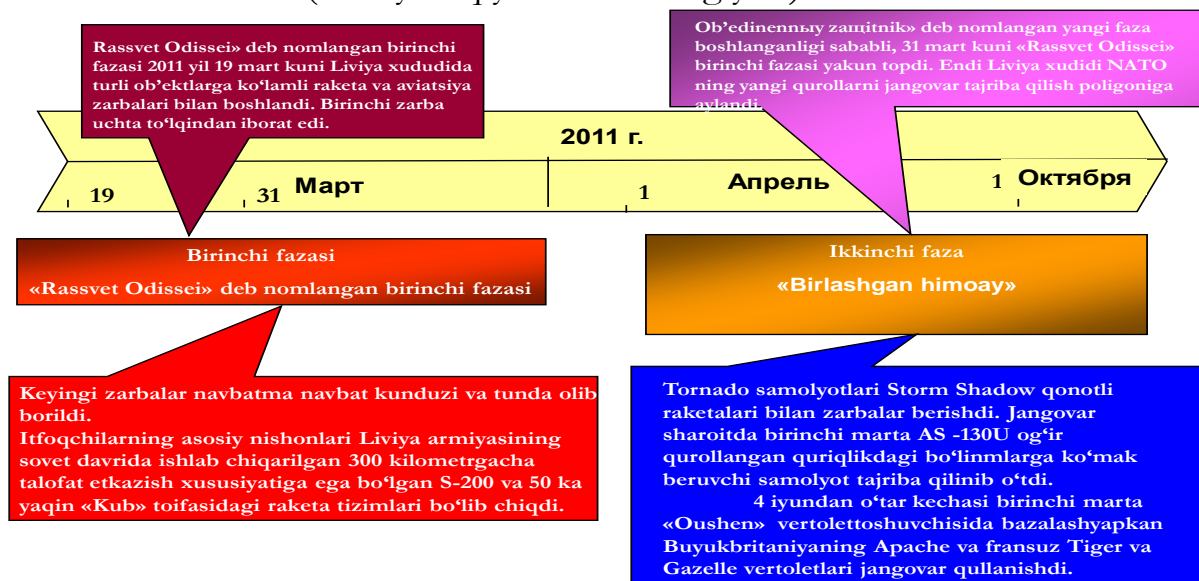
Liviya urushida asosiy o‘rinni NATO samalyotlari tomonidan berilgan xarbiy xavo zarbalari joy oldi. AQSH va NATO oxirgi 40 yil davomida sobiq sovetlar davrida ishlab chiqarilgan xovoga qarshi muxofazalanish (XQM) tizimidagi S-75, S-125, S-200 va «Kvadrat» komplekslari bilan kurashish tajribasiga anchagina ega bo‘ldilar. Bunaqa XQM tizimini ishdan chiqarish bo‘yicha Izroil davlati Livanda yaxshi qo‘llab o‘tgan, undan tashqari yugoslaviyada xam AQSH kuchlari va uning NATO bo‘yicha itfoqdoshlari orqali qullangan. [1]

Xozirgi zomonda urush e‘lon qilinmasdan to‘saddan o‘tqaziladigan xujumning birinchi soatlarida yo‘q qilinadigan XQM tizimini NATO ning zamonaviy qurolli kuchlariga karshi quyish mutloqo poydasiz deb xisoblasak xam bo‘ladi.

Liviya qurolli kuchlari tashqi tajavuzga qarshi tura olish uchun etarli salaxoyatiga ega edi. XQM tizimiga tegishli bo‘lganda Kaddafida 4 zenit raketa brigadasi joylashib start pozitsiyalarini egalagan edi, va shu brigadalar eski sovet davrida ishlab chiqarilagn (ZRK) S-200VE «Vega», 6 ta ZRK S-75M «Desna» brigadsi va 3 dan ZRK S-125M «Neva-M» brigadalari, «Kvadrat» («Osa»), va shuni xisobida ko‘chib yuruvchi ZRK SA-7 zenit-raket komplekslari bilan jixozlangan. Umuman olganda, ekspertlar xulosasiga ko‘ra 216 zenit raketalari mavjud bo‘lgan. [1]

Liviya floti o‘n bitta jangovar kemalardan iborat bo‘lgan, shu xisobida ikkita 641 proektidagi suv osti kemasi, ikkita 1159 proektidagi fregatlar, bitta 1234 proektidagi korvet, bitta “RS-700” toifasidagi desant kemasi, peshta 266 ME proektidagi shatakchi katerlar va o‘n to‘rta raketa katerlari kirgan. Operatsiya boshlanishidan avval Liviya qirgog‘larida itfoqchilarning HHK ning va HDK ning yirik guruhlari tashkil etilgan edi. Shu bilan shimoliy koalisiyaning yigirma beshta jangovar va suv osti kemalari (uchta «Tomagavk» raketalari bilan jixozlangan va 2-chi va 6-chi AQSH flotiga qarashli ko‘maklovchi kemalari, «Enterprayz» avia toshuvchisi, «Kersadj» va «Ponse» desant vertolet toshuvchisi, «Maunt Uitni» flagmanli (shtab) kemasi. Oxirgi yillarga ko‘ra tuzilgan eng yirik va kuchli aviatsiya razvedkasi va radioelektron kurashish guruxi barpo etilgan edi. [1]

NATO ning Liviyaga qarshi harbiy harakatlari (asosiy voqiyalar xronologiyasi).

«Rassvet Odissei» deb nomlangan birinchi fazasi 2011 yil 19 mart kuni Liviya xududida turli ob'ektlarga ko‘lamli raketa va aviatsiya zarbalari bilan boshlandi. Birinchi zarba uchta to‘ldan iborat edi. Keyingi zarbalar navbatma navbat kunduzi va tunda olib borildi.

Itfoqchilarning asosiy nishonlari Liviya armiyasining sovet davrida ishlab chiqarilgan 300 kilometr gacha talofat etkazish xususiyatiga ega bo‘lgan S-200 va 50 ka yaqin «Kub» toifasidagi raketa tizimlari bo‘lib chiqdi

NATO HHK ni strategig qo'llanishini boshqa xususiyati bu zixir teshuvchi uran quroli bo'lib chiqadi. Uran bilan birlashgan o'q dorilar Liviyadagi o'tqazilyapkan operatsiyasini birinchi kunlaridayok qo'llangan va ularning og'irligi ikki tonnadan iborat bo'lgan. Liviyaning sharqiy qismi Bengazi rayonida zixirli texnikalar kolonnasini yo'q qilish uchun aniq uruvchi Fransiya AASM raketalari qo'llandi. Ular yana S-125 ZRK yuq qilish uchun qo'llangan. [1]

Liviyaga zarbalar berish xovoda va dengizda bazalashtirilgan qonotli raketalar (QR) qullanishidan boshlandi. Umamam 19 mart kuni AQSH va Buyukbritaniya XDK 112 QR «Tomagavk» otib ulgishkan va 22 nishondan 20 ni yo'q qilishgan. Nishon xisobida qo'shinlarni boshqarish punktlari, Tripoli markazidagi davlat va axoli yashaydigan kvartallar, Mateyedagi Liviya XXX shtabi, Al-Gardabiyadagi XXX bazasi, aloqa tarmog'lar va XDK bazasi, liviya XQM tizimi radarlari va aloqa ob'ektlari, liviya armiini joylashgan joylari va pozitsiyalari, kemalarga qarshi raketa mobil batareyalari, xarbiy kemalar «Tomagavkalar» o'rta er dengizida xarakat qilayotkan beshta amerika kemalaridan (ikkita kreyser va uchta suv osti kemalari) chiqarilgan. Jangovar kemalarning Liviya qirg'og'i chizig'idan uzog'ligi atiga 50 kilometr irog'ida bo'lgan. AQSH HHK strategik bamba uloqtiruchilarini zarbalar berishi. [1]

Urushning birinchi kunidayoq V-2 bombauloqtiruvchilari Tripoliga yaqin joylashgan Liviyani asosiy aerodromiga zarbalar berishdi va boshqaruvchi bombalar yordamida angarlarda saxlanyapkan Liviya XXX qiruvchi vabambouloqtiruchi samoletlarini jabrlashgan. SHu strategik ob'ektga B-2 lar 40 bombalar tashlashdi. Bambouloqtiruchilar xovoda 25 soat bo'lishgan va shu davrda ularni to'rt marta xovoda yonilg'i bilan zapravka qilishgan. V-2 lar Liviyada asosiy nishonlarini yo'q qilish uchun qo'llangan. Ular 2000-funtli GBU-31B/ JDAM boshqaruvchi bombalar bilan zarbalar berishgan. AQSH XXX shtabi ma'lumotiga ko'ra xamma rejalashtirilgan nishonlar o'ta aniqli bilan yo'q qilingan. V-2 samoletlarini samarali qo'llanishi uchish vazifalarini havoda uchayotganda yo'naltirishlari va bir nishondan bombali yuklanishini boshqa nishonga ro'yo (real) ko'lamdaga vaqtda qayta dasturlashtirish imkonitlarini xisobiga erishilgan. [1]

Urushning ikkinchi bosqichlarda 2011 yili 31 martdan 1 oktyabrigacha samalyotlar NATO aviatsiyasini ng umumiy uchish xisobi 23 938 mataga etdi. Jumladan 8941 tasi jangovaar edi. Yanii 1 ta zarbdor samalyot uchirish uchuun yana ikkita samalyot ximoyalash, razvedka, radioelektron kurashish, nishon ko'rsatish, jangovar boshqarish, havoda yoqilg'i quyish va belgilangan erdagi qismlarga yuklarni etkazish.

Bu kelgusidagi urushlarning yangi xududlarida jangovar xarakatlarni taminlash vazifalarini xajmi ortib borayotganligini malum qiladi. Liviya ustida 1-iyuldan so'ng uchishlar qizg'inligi kuniga 80-100 samalyot uchishlarga tenglashdi. Ayrim kunlarda xotto 140 samalyot uchishlarga xam etdi. NATO ning Liviyaga qarshi urishni kuchli tomonlarini namoish qildi: samarali razvedkani, aniqlashtirilgandan bir necha daqiqadan so'ng nishonlarga zarba berish imkoniyatlarini, nishonlarni ko'rsatish yuqori aniqlikda, boshqaruluvchi uq-dorilarni qo'llanishini 85% ko'tarilishiga sabab bo'ldi.

Hulosa

1. Davlatlar, koalitsilar va armiyalar qarama-qarshiligi urniga global permanent urushlari kelyapti, bu urushlar xar – xil usullari bilan uzluksiz o'tkazilmoqda (siyosiy, iqtisodiy, xarbiy, texnik va axborot);

2. Iiviyadagi urush yana bir marta xarbiy kuchlarni qo'llash siyosiy muamolarni xal qilmasligini ko'rsatib o'tdi;

3. Razved - qidiruv guruxlari «vzvod-rota» tizimida ilk marotoba JTT-B yagona taktik terminallarini qo'llab o'tdi;

4. Saxrodagi urush taktik xarakatlari logikasi ko'idagiga olib bordi: tashlanish – zarba – tez chekinish;

5. Urushga xos bulgan spetsifik usullari bu: front va front ortini yo'q ligi, odiy xalk ichiga niqoblanish;

6. Liviyadagi o'rtacha statistik jangovar to'qnashishlar ikkita yoki uchta armiya rotalari ko'pi bilan batalon tarkibida olib borilgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Интернет сайты. [ptth://www. Война в Ливии](http://www.Война в Ливии).